

Така конструктивна особливість і дає підстави стверджувати, що законодавець при наповненні цих санкцій визначив, що додаткове покарання у виді позбавлення права займати певні посади або займатись певною діяльністю може бути застосоване судом лише при його призначенні у переліку покарання: арешту, обмеження волі, позбавлення волі.

Подібне обмеження не має пояснення, можливо, тому у практиці судів дане правило досить часто порушується. Так, як показало ознайомлення з вироками судів із Реєстру судових рішень, майже в кожному четвертому вирокі, постановленому судами в 2007-2011 р.р. за обвинуваченням у вчиненні злочину, передбаченого ч. 1 ст. 366 КК, позбавлення права займати певні посади або займатись певною діяльністю в якості додаткового покарання застосоване разом з призначенням штрафу як основного покарання. Наприклад, такими є вироки від 30 вересня 2011 р. Збарзького районного суду Тернопільської області (справа № 1906/1-67/11); 14 жовтня 2011 р. Білопільського районного суду Сумської області (справа № 1-2/11); 28 жовтня 2011 р. Теофіпольського районного суду Хмельницької області (справа № 1-113/11).

Єдино обґрунтованим та логічним є дотримання одного підходу у практиці призначення додаткових покарань у поєднанні з одним із основних альтернативних покарань. За відсутності розділового знаку «,» після переліку основних покарань в санкції норми Особливої частини КК треба прийняти за правило, що така конструкція санкції передбачає єдиний варіант застосування покарань: додаткове покарання може бути призначене судом лише з тим основним покаранням із декількох альтернативних, яке є останнім у переліку альтернативних перед додатковим. У той же час, наявність розділового знаку «,» в санкції норм Особливої частини КК дає право суду на застосування додаткового покарання у виді позбавлення права займати певні посади або займатися певною діяльністю з будь-яким із основних альтернативних покарань із включених до санкції.

Галаган В. І.,

*доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри галузевих
правових наук НаУКМА*

ОКРЕМІ ПОЗИТИВНІ РИСИ І НЕДОЛІКИ ЧИННОГО КПК УКРАЇНИ

Протягом кількох років поспіль різними комісіями проводилася робота по розробці проекту нового Кримінального процесуального кодексу України (далі - КПК). Змінювалися склад таких комісій, концепції кримінального провадження, кількість статей у проектах КПК, деталізація, уточнення та доповнення процесуальних норм, після чого проект № 9700 було взято за основу нового КПК від 13 квітня 2012 р. З часу, що минув після набрання ним чинності стало очевидним, що цей Кодекс має як позитивні риси, так і невизначені положення, норми, що недостатньо конкретно, інколи суперечливо

визначають процесуальну форму проведення окремих процесуальних дій на різних стадіях кримінального провадження, а у ряді випадків містять незрозумілу чи невизначену термінологію або взагалі не унормовують проведення важливих процесуальних дій.

До позитивних положень нового КПК насамперед відноситься розширення процесуальних прав підозрюваного і обвинуваченого на досудовому розслідуванні і на судових стадіях кримінального провадження. Ці права, зосереджені у ст. 42 КПК, значно деталізовані таким чином, щоб надати цим особам реальну можливість не лише захищатися від підозри, а й приймати безпосередню участь у доказуванні вже на стадії досудового розслідування. Саме цих прав, крім тих, реалізація яких здійснюється безпосередньо підозрюваним, обвинуваченим, набуває також їх захисник.

Однак слід зазначити, що у ст. 42 КПК йдеться також про особу підсудного, процесуальний статус якого залишається невизначеним. Адже кримінальне провадження спочатку здійснюється щодо підозрюваного, який становиться обвинуваченим після того, як обвинувальний акт щодо нього переданий до суду. На стадії судового розгляду справа розглядається саме щодо обвинуваченого, який набуває статусу засудженого після набрання законної сили обвинувального вироку щодо нього. Тож без відповіді залишилося питання, яка саме особа є підсудною. Адже у судовому розгляді допитується обвинувачений (ст. 351 КПК), він же приймає участь у судових дебатах (ст. 364), саме йому надається останнє слово (ст. 365 КПК). Термін «підсудний» вживається лише у п. 19 ст. 3 «Визначення основних термінів Кодексу», ч. 2 ст. 42 «Підозрюваний, обвинувачений», ч. 3 ст. 574 «Центральний орган України щодо видачі особи (екстрадиції)», однак жодна його деталізація у КПК відсутня.

Звертає на себе увагу детальне унормування у главі 4 КПК «Докази і доказування» положень щодо належності доказів (ст. 85) та обставин, за яких вони судом можуть бути визнані недопустимими (ст.ст. 87-89), що тягне за собою неможливість використання таких доказів при прийнятті процесуальних рішень, на них не може посилатися суд при ухваленні судового рішення. Крім того, передбачається новий вид показань – з чужих слів (ст. 97), а висновок експерта як передбачене ч. 2 ст. 84 КПК джерело доказів може подати кожна сторона кримінального провадження (ч. 2 ст. 101 КПК).

Позитивною і такою, що спрямована на захист прав і законних інтересів громадян, є норма ст. 209 КПК, відповідно до якої особа є затриманою з моменту, коли вона силою або через підкорення наказу змушена залишатися поряд із уповноваженою службовою особою чи в приміщенні, визначеному цією службовою особою. За таких умов строк затримання має визначатися з моменту фізичного затримання, однак механізм реалізації цієї прогресивної норми у КПК не передбачений.

Разом з тим, у чинному КПК ряд важливих процесуальних норм є неконкретними чи суперечливими і такими, що не узгоджуються з іншими положеннями цього Кодексу, окремі з них є нелогічними, вкрай заформалізованими. виконання яких призводить до затягування кримінального

провадження, а у ряді випадків – до втрати можливості здобути важливі фактичні дані.

Так, відповідно до ч.1 ст.104 КПК, хід і результати проведення процесуальної дії фіксуються у протоколі, який підписують всі учасники, які при цьому брали участь (ч. 5 цієї ж статті КПК). Якщо виходити з цієї норми, а також з положення ч. 7 ст. 223 КПК, де передбачається участь понятих, то огляд місця події, не пов'язаний з житлом чи іншим володінням особи, а також огляд предметів, документів можуть бути проведені лише слідчим чи прокурором, без залучення інших обов'язкових учасників. З такою постановою питання навряд чи можна погодитися з огляду на те, що в силу зазначених обставин така слідча (розшукова) дія за чинним КПК може бути проведена лише одним представником сторони обвинувачення, без участі інших осіб (понятих, спеціалістів, представників сторони захисту тощо).

Відповідно до ч.2 ст.241 КПК освідчування як слідча (розшукова) дія здійснюється на підставі постанови прокурора. Виникає закономірне питання – як бути слідчому за необхідності проведення термінового огляду тіла живої людини з метою збирання доказів у кримінальному провадженні, якщо робочий день прокурора закінчився чи коли необхідність проведення освідчування виникла у неробочий чи святковий день. Адже випадки певідкладності при проведенні освідчування не передбачаються, як і не визначається можливість проведення освідчування без постанови прокурора з наступним його повідомленням про одержані результати у найближчий робочий день і направленням йому копії протоколу цієї процесуальної дії.

У ст. 245 КПК визначаються диференційовані процесуальні підстави одержання зразків для експертизи: зразків з речей і документів – за ухвалою слідчого судді, біологічних зразків у особи – добровільно, а у разі відмови особи надати такі зразки – за ухвалою слідчого судді. На жаль, поза увагою законодавця залишилися випадки добровільного надання зразків з речей і документів, зокрема, відбитків печаток, штампів, вільних зразків почерку, зразків лакофарбового покриття тощо. У цьому разі, навіть за наявності добровільної згоди особи, яка володіє чи розпоряджається об'єктами, з яких мають бути вилучені зразки, слідчий, прокурор змушені звертатися з клопотанням до слідчого судді для одержання його дозволу. Такий визначений порядок призводить до затягування як призначення експертиз, для проведення яких необхідні зразки, так і всього досудового розслідування в цілому.

Одержання біологічних зразків у особи, як зазначається у ч. 3 ст. 245 КПК, здійснюється за правилами, передбаченими ст. 241 КПК. Тут проблема полягає у тому, що у ст. 241 КПК «Освідчування особи» жодним чином не йдеться про одержання зразків, у тому числі біологічних. Більше того, освідчування як слідча (розшукова) дія проводиться з іншою метою – виявлення на тілі підозрюваного, свідка чи потерпілого слідів кримінального правопорушення або особливих прикмет, якщо для цього не потрібно проводити судово-медичну експертизу.

Навряд чи можна погодитися з визначенням судових рішень, які можуть бути оскаржені в касаційному порядку. У ч. 1 ст. 424 КПК зазначається про вироки та ухвали суду першої інстанції лише про застосування або відмову у

застосуванні примусових заходів медичного чи виховного характеру. Про вирок йдеться також у ч. 3 зазначеної норми КПК, однак цей вирок торкається лише розгляду справ на підставі угоди. Тож залишилося незрозумілим досить цікаве питання – чи можна оскаржити у касаційній інстанції вирок суду першої інстанції (обвинувальний чи виправдувальний), ухвалений ним за результатами розгляду кримінальної справи по суті повідомлення про підозру. Наразі таке питання у КПК не визначається, що істотно впливає на забезпечення процесуальних прав сторін кримінального провадження.

Ці та інші вказані обставини наочно свідчать про нагальну необхідність подальшого вдосконалення КПК з метою приведення у відповідність між собою окремих процесуальних норм, визначення порядку проведення ряду процесуальних дій, що нині врегульовані недостатньо повно. Лише за таких умов, на наше переконання, можливо досягти визначені у ст. 2 КПК завдання кримінального провадження.

*Долинна А. А.,
студентка 4 курсу факультету
правничих наук НАУКМА*

ПОВНОВАЖЕННЯ ПРОКУРОРА НА СТАДІЇ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ

Відповідно до ст. 121 Конституції України та ст. 5 Закону України «Про прокуратуру» однією із функцій прокуратури є нагляд за додержанням законів органами, які проводять оперативно-розшукову діяльність, дізнання, досудове слідство. Здійснюють її згідно з п. 15 ч. 1 ст. 3 Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК) Генеральний прокурор України, перший заступник, заступники Генерального прокурора України, їх старші помічники, помічники, прокурори Автономної Республіки Крим, областей, міст Києва та Севастополя, прокурори міст і районів, районів у містах, міжрайонні та спеціалізовані прокурори, їх перші заступники, заступники прокурорів, начальники головних управлінь, управлінь, відділів прокуратур, їх перші заступники, заступники, старші прокурори та прокурори прокуратур усіх рівнів, які діють у межах повноважень, визначених КПК.

Прокурор у кримінальному провадженні виступає як сторона обвинувачення. При здійсненні своїх повноважень прокурор зобов'язаний неухильно додержуватися вимог Конституції України, міжнародних договорів, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, вимог інших актів законодавства. На нього також покладається обов'язок всебічно, повно і неупереджено дослідити матеріали кримінального провадження, виявити обставини, що як викривають підозрюваного чи обвинуваченого, так і їх виправдовують, пом'якшують чи обтяжують покарання, надати їм належну правову оцінку та забезпечити прийняття законних і неупереджених процесуальних рішень. Варто також наголосити на тому, що прокурор